

25/5-96

Hamsun i fullfigur

110283

Langt om lenge har vi lesende folk i Norge så smått begynt å kunne tenke på Knut Hamsun uten å bli krakilske i vår forvirring over motsigelsene han stiller oss overfor. Dikteren Hamsun var forgudet, og folk ble fortvilte og rasende da han av alle sine stein-sta gammelmann skrefter gikk inn på den tyske siden under annen verdenskrig. Om det var å være nazist, så var han det hundre prosent, for det han skrev og uttalte da kan ikke bortforklares. Men ser vi etter noe vi må kalle nazisme i hans diktning, og det har mange forsøkt, finner vi nesten bare tvilsomme antydninger, og mye som peker klart i motsatt retning. Vi må bare forsone oss med at spørsmålet om hvorvidt Knut Hamsun var en nazistisk dikter er meningsløst og nytteløst.

Diskusjonen i kjølvannet av den svenske filmskaperen Jan Troells Hamsun-film, som nå går for gode hus over hele landet og også i nabolandene, har vært gledelig uhysterisk. Helt ulik den som raste, ja nettopp raste, da boken som er grunnlag for filmmanuskriptet, dansken Thorkild Hansens «Prosessen mot Hamsun», kom ut i 1978. Den ble av mange oppfattet som en historieforfalskende forherligelse av en landssviker, og såvidt jeg minnes ble det til og med reist krav om at den skulle forbys.

Nå blir boken utgitt på ny i kjølvannet av filmen, uten at det har vakt oppsikt denne gangen. Det er filmen som har vakt oppsikt, men altså ingen forargelse. En naturlig grunn er selvfølgelig at tid er gått, og vi har roet oss. Filmene er på sett og vis en understrekning av denne utviklingen. For enda om den i den ytre handling holder seg til Thorkild Hansens bok, nærmer den seg hovedpersonen på en helt annen måte.

Thorkild Hansen var en mesterlig forteller og presenterte sin versjon av Hamsun-historien med alle slags dramatiserende beretterknep. Den ble en heltesaga som samtidig, mellom linjene, avslørte mye om Thorkild Hansen som heltedyrker. Han tildekket ikke noen av Hamsuns holdninger, skjulte ikke kjensgjerningene, men stilte heller ikke opp noe forsvar for Hamsun på det grunnlaget. Men boken ble en hyllest til det ranke og steile diktergeniet som går sine egne veier rett fram uten å se seg til side om det bærer aldri så galt avsted - og slik var den, ihvertfall indirekte, et kraftig forsvar for Hamsuns rett til å være som han var og mene som han mente. En hovedinnvending mot boken er at den er demagogisk uten å ville være ved det - blant annet på den måten at Thorkild Han-

UHYSTERISK: Reaksjonene på filmen om Hamsun er uten det hysteriet boka til Thorkild Hansen ble møtt med.

sen på sett og vis fremstilte Marie Hamsun som Hamsuns onde ånd, den som forledet ham - uten at det sies like ut. Det ligger mellom linjene, i selve det insinuerende tonefallet når hun omtales.

Filmene er like engasjert som boken, men upartisk utforskende i forhold til hovedpersonen. Det store ved Troells og skuespilleren Max von Sydows Hamsun-portrett er at de med stor overbevisningsstyrke stiller oss overfor Hamsun i all hans mangfoldighet, full av motsigelser og motsetninger - på en slik måte at alle disse motstridende delene tilsammen danner et helstøpt men-

neske på godt og vondt, holdt sammen av en nærmest avsidig stivsinnet. Som et levende vitnesbyrd om hvor mangfoldig, selv-motsigende, lunefullt og uberegnelig livet og menneskene kan være - slik det nettopp er i Hamsuns bøker, og slik de er mer enn en, kan-skje de fleste, av forgrunnspersonene der. Jeg tror det var forfatteren Jan Kjaerstad som i en artikkel for ikke lenge siden pekte på dette som noe av en hovednøkkel til Hamsuns dikterverden i det hele tatt.

forf. aseter